

Evladın Ana-Babaya Karşı Vazifeleri

Aile, toplumun en küçük fakat en önemli bir parçasıdır. Bu aile biriminin temeli ise anne ve babadır. Anne babaya itaat etmek, hürmette bulunmak ve ihtiyaçlarını temin etmek dinî, fitrî ve vicdanî bir vazifedir. Şartlar ne kadar ağır olursa olsun anne ve babaya yardım etmek, hizmet edip ihtiyaçlarını gidermek ve onları himaye etmek bir evlat için farzdır. Allah-ü Teâla Hazretleri bir ayette mealen şöyle buyurur:

"Rabbin, 'Kendinden başkasına kulluk etmeyin. Ana ve babaya ihsan edin.' diye hükmetti. Eğer onlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlığa ererlerse onlara 'Öf!..' (bile) deme. Onları azarlama. Onlara çok güzel (ve tatlı) söz söyle."[1](#)

Kullarına daima lütuf ve ihsanda bulunan Cenab-ı Hak, bu ayette önce zatından başkasına ibadet etmemeyi ve hemen ardında da ana babaya ihsanda bulunmayı, onlara hürmet etmeyi ve haklarında güzelce muamelede bulunmayı emretmiştir. Buradaki ihsanın manası çok geniştir. Yani **"Ey insanlar! Onlara hürmet edin, güzel davranın. Çünkü onların size şefkat ve merhametleri pek çoktur. Sizin vücuda gelmenize vasıta olmuşlardır. Yine onların vesilesiyle Allah'ı tanıyıp, varlığını ve birliğini tasdik edip O'na muhabbet etmişsiniz. O sayede ebedi bir hayata ve saadete namzet olmuşsunuz."**

Anne ve babanın evlatlarına yapmış oldukları ikram ve ihsanlara bedel evlat da onlara karşı ikram ve ihsanda bulunmakla mükelleftir. Bu hem insanî hem de vicdanî bir vazifedir. Çünkü mahlukat içerisinde evladına en ziyade şefkat ve merhamet eden peder ve validelerdir.

Azamet-i İlâhiyi tefekkür edip, Cenab-ı Hakk'ın bütün kemal sıfatlarla muttasıf, noksan sıfatlardan münezzehe olduğunu bilerek, O'na itaat ve ibadete devam etmeli; sonra da mahlukat içerisinde şefkat ve merhamete en ziyade layık olan ana ve babaya hürmet ve ihsanda bulunmalı ve böylece rızalarını almalıdır. Ayrıca, onların hizmetlerinden dolayı usanmamak, bazı sözlerinden ve hareketlerinden gücenerek onların kalplerini kırarak hoş olmayan lâflardan sakınmak, güzel ve yumuşak bir tarzda konuşmak ve iyilik etmeye devam etmek lazımdır. Nitekim bir ayette şöyle buyrulur:

"De ki: Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana babaya iyilik edin..."[2](#)

Demek ki, iyilik, ihsan, ikram, itaat ve hürmette herkesten önce ana ve baba gelir. Eğer anne ve baba fakr-ü zaruret içinde iseler, başka kimselere sadaka vermek caiz değildir.

Başka bir ayette ise şöyle buyrulur:

“Ey Muhammed! Sana nereye infak edeceklerini soruyorlar. De ki: Hayır olarak verdiğiniz nafaka, ana baba, yakınlar, öksüzler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Hayır olarak daha ne yaparsanız herhalde Allah onu bilir.”³

İnsan her yaşında valide ve pederine itaat etmeli ve onların kalplerini incitmemek ve gönüllerini rencide etmemek için azami gayret göstermelidir. Çünkü bu Cenab-ı Hakk'ın bir emridir.

Evladın peder ve validesine göstermiş olduğu hürmet ve tazim, onların hizmet ve fedakarlıklarına karşı bir vazife-i şükrandır.

Bediüzzaman Hazretleri bu hususta şöyle buyurur:

“Evet dünyada en yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin evlâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemal-i lezzetle evlâdlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise, insaniyeti sukut etmemiş ve canavara inkılab etmemiş herbir veled; o muhterem, sadık, fedakâr dostlara hâlisane hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalblerini hoşnud etmektir. Amca ve hala, peder hükmündedir; teyze ve dayı, ana hükmündedir.”

“İşte o mübarek ihtiyarların vücudlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!”⁴

İslâm ülkesinde doğup büyümüş, dini edep ve terbiyeyle yetişmiş bir insan, ulvî bir ruh ve vicdana malik ise elbette ebeveynine karşı elinden geldiği kadar maddi ve manevi fedakarlıkta bulunacaktır. Çünkü bugünün evlatları yarının anne ve babaları olacaklardır. Bir evlat, anne babasına nasıl muamele ederse, kendi evlatlarından öyle muamele görür.

"İşte, ey insan, aklını başına al. Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın (elcezâumincinsilamel) sırrıyla, sen valideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hizmet etmeyecektir. Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define: Onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle."

"Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve seriütteessür kalblerini rencide etmekle,(hasireddünyâvelahire) sırrına mazhar olursun. Eğer rahmet-i Rahmân istersen, o Rahmân'ın vedâlarına ve senin hanendeki emanetlerine rahmet et." [5](#)

Evet, peder ve valide, hayatlarını evlatları için feda etmişlerdir. Acaba bir evlat sahibi olmak ne kadar zorluklar, zahmetler ve emekler sonunda gerçekleşmiştir. Evladın istikbal ve saadetlerini temin için kim bilir ne kadar ızdıraplara, elemlere, kederlere ve zahmetlere katlanılmıştır.

Bir ayette mealen şöyle burulur:

"Biz insana, anasına ve babasına itaati de tavsiye ettik. Anası onu zayıflık üstüne zayıflıkla taşıdı. Onun sütten ayrılması da iki yıl içindedir. (Biz insana): 'Bana, anne ve babana şükret.' diye de tavsiye ettik. Dönüş, ancak banadır." [6](#)

Başka bir ayette ise şöyle buyrulur:

"Biz insana ana ve babasına iyilik yapmayı tavsiye ettik. Anası onu zahmetle karnında taşıdı ve zahmetle doğurdu. Onun ana karnında taşınması ile sütten kesilme süresi otuz aydır. Nihayet insan olgunluk çağına ulaşmış, kırk yaşına geldiğinde der ki:

'Ey Rabbim! Bana ve ana babama ihsan ettiğin nimetlerine şükretmemi ve senin hoşnut olacağın salih amel işlememi ilham et. Benim neslimden gelenleri de salih kimseler kıl. Doğrusu ben tevbe edip sana yöneldim. Ve ben gerçekten Müslümanlardanım.'" [7](#)

Anne ve babanın evlatlarına karşı gösterdikleri şefkat ve muhabbet, saf, berrak ve

karşılıksızdır. Bediüzzaman Hazretleri bu hakikatı şöyle ifade eder:

“Hattâ hâlis muhabbet, fitrat-ı insaniyede ve umum vâlidelerde dercedilmiştir. İşte bu hâlis muhabbete tam manasıyla vâlidelerin şefkatleri mazhardır. Vâlideler o sırr-ı şefkat ile, evlâdlarına karşı muhabbetlerine bir mükâfat, bir rüşvet istemediklerine ve talep etmediklerine delil; ruhunu, belki saadet-i uhreviyesini de onlar için feda etmeleridir. Tavuğun bütün sermayesi kendi hayatı iken, yavrusunu itin ağzından kurtarmak için -Hüsrev'in müşahedesıyla- kafasını ite kaptırır.”[8](#)

İnsanlık hali olarak anne baba çocuklara bazı sıkıntılar verebilir. İhtiyarlık ve hastalık gibi hallerinden dolayı bakımları zor olabilir. Durum ne olursa olsun bir evlat anne-babasına bakmayı hiçbir halde terk edemez ve hizmette kusur edemez.

Burada başımdan geçen bir hadiseyi anlatmak istiyorum.

Bir gün yanıma bir zat geldi. Annesinin kendilerini çok rahatsız ettiğini, hanımı ile geçinemediğini, her işlerine karıştığını, ahlakının iyi olmadığını ve bu yüzden kendisine ayrı bir ev tutmak istediğini ve bunun dini yönden bir sakıncası olup olmadığını sordu. Ben de; *“Annenizin ihtiyaçlarını temin etmek ve hürmette kusur etmemek şartıyla, ona ayrı bir ev tutmanızın dini yönden bir sakıncası yoktur.”* dedikten sonra, kendisine şöyle dedim:

“Annen geceleri sizi uykudan kaldırıyor mu?”

“Hayır.” dedi.

“Peki, annen zaruri ihtiyaçlarını karşılayabiliyor mu?” diye sordum,

“Hocam, annem fazla yaşlı değil, bu noktada bize bir sıkıntısı yoktur.” dedi.

“Peki annen geceleri ağlıyor mu?” diye sordum.

“Hayır.” cevabını verdi.

Bu kez kendisine şöyle dedim:

“Yahu annen seni dokuz ay karnında taşıdı, zorluklarla dünyaya getirdi, iki sene emzirdi, geceleri senin için uykusuz kaldı, her gün birkaç kez temizliğini yaptı ve çeşitli meşakkatlerle seni bu yaşa kadar getirdi. Onun sana yaptıklarını şimdi sen ona yapabiliyor musun?”

“Hayır hocam.” diye cevap verdi. Bu sohbetten sonra biraz düşündü ve şöyle dedi:

*“Hocam sizin bu söylediklerinizden irşad oldum ve iyi bir ders aldım. Anama başka bir ev tutmaktan vazgeçtim. Bundan sonra ona daha ziyade hizmet edeceğim.”*dedi.

Bunun üzerine ben de ona Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu hadis-i şeriflerini hatırlattım.

“Anne, cennet kapılarının orta kapısıdır. Dilersen bu kapıyı zayi et veyahut onu koru.”

İşte ey insan! Sen o kapıdan cennete gireceksin. İstersen o kapıyı açık tut, istersen kapa. Artık sen bilirsin.

Adamın biri Peygamber Efendimiz’e (s.a.v) *“Ya Resûlullah! Cihada gitmek istiyorum, ne buyurursunuz?”* diye sorunca, Allah Resûlü (s.a.v): **“Anan baban hayatta mı?”** diye sordular. O kimsenin *“Evet”* demesi üzerine, Hz. Peygamber (s.a.v): **“Öyle ise ana babanın yanında dur ve onlara hizmet eyle, cihada gitmiş kadar sevap alırsın.”** diye buyurdular.

Bundan da anlaşıldığı gibi, ana babaya hizmet etmek, insana Allah yolunda cihad kadar sevap kazandırabilir.

İki dünyasının saadet ve selametini, huzur ve rahatını isteyen kişi ana ve babasına ihsan ve hürmet etsin. Ana ve babasına ihsan ve itaat edenin ömrü uzun ve rızık bereketli olur. Ana baba hakkını taktir etmek mümkün değildir. Onların hukukları çok ehemmiyetli ve son derece mukaddestir. Onlara hürmet etmek, hak ve hukuklarına riayet etmek vaciptir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyururlar:

“Bir evlat hiçbir iyilikle babanın hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olmuş bir vaziyette bulur da satın alarak hürriyetine kavuşturursa, o zaman hakkını ödemiş olur.”

Yine adamın biri: *“Ya Resûlullah! Kime ihsan edeyim?”* diye sorunca, Allah Resûlü (s.a.v): Üç kez: **“Anana!..”** dedikten sonra, dördüncüsünde **“Babana!..”** diye buyurdular.

Evet, Allah’ın rızası, ana babanın rızasına bina edilmiştir. Ana ve baba evladından

razı olmazsa, Allah da ondan razı olmaz. İsterse o kimse başını hiç secdeden kaldırmazın.

Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

“Üç kimse vardır ki, Allah kıyamet günü onların yüzüne bakmaz. Ana ve babasına asi olan, devamlı içki içen ve yaptığı herhangi bir iyiliği başa kakan.”

Ana ve babasını razı eden bir kimsenin, hukukullahı karşı noksanlıkları olsa bile, mağfirete mazhar olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim, Allah Resûlü (s.a.v) şöyle buyururlar:

“Cennet anaların ayağı altındadır.”

“Allah’ın rızası ana-babanın rızasındadır.”

“Allah’ın rızası, babanın rızasında, gazabı da gazabındadır.”

Ana babasına hürmette kusur eden, kalplerini kıran ve onlara asi olan kimselerin dünyada dahi su-i akibete uğradıkları, perişan ve bedbaht oldukları herkesin malumudur.

Burada asr-ı saadette cereyan eden şu ibretli kıssayı dikkatinize sunmak istiyorum:

Bir kadın Resûlullah Efendimize gelerek: *“Ey Allah’ın Resûlü! Kocam son anlarını yaşayan bir hastadır; yanında şehadet getirdiğim halde, dili dönmüyor ve kelime-i şehadet getiremiyor. Buna bir çare bulun da dilinin bağı çözülsün ve şehadet kelimesini söylesin.”* dedi.

Resûlullah Efendimiz ona: **“Eşinin sıhhatli zamanındaki yaşantısı nasıldı? Müslümanlığın icaplarını yerine getirir miydi?”** diye sordu.

Kadın: *“Ya Resûlullah! Kocam Müslümanlığın icaplarını yerine getirir ve dinin haram kıldığı şeylerden şiddetle içtinab ederdi.”* dedi.

Bu sefer Allah Resûlü: **“O halde sen git, onun annesini bana gönder.”** dedi.

Biraz sonra Resûlullah’ın (s.a.v) huzuruna giren yaşlı bir kadın: *“Ey Allah’ın Resûlü!*

Ben Alkame'nin annesiyim, beni çağırmissınız.” dedi.

H. Peygamber ona: **“Ođun Alkame'den razı mısın? Sana karşı evlatlık vazifesini yerine getiriyor muydu? Yoksa sana karşı itaatsizlikte mi bulunuyordu?”** diye sordular.

Kadın biraz durakladı, durumundan oğuna karşı bir kırgınlığı olduğu belliydi. Daha sonra: *“Hayır, Yâ Resûlellah! Ođlum çok iyidir, bana karşı hürmet ve itaatte kusur etmezdi. Ancak evlendikten sonra, özellikle de son zamanlarda bana karşı davranışları çok değiştı ve kalbimi kırdı. Bu bakımdan ona biraz dargınım.”* dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, ashabına odun toplayıp büyük bir ateş yakmalarını emrettiler. Kadın: *“Ey Allah'ın Resûlü! Ne için ateş yaktırıyorsunuz?”* diye sordu.

Allah Resûlü: **“Ođun Alkame'yi yakmak için.”** diye buyurdu.

Kadın: *“Niçin onu yakmak istiyorsun Yâ Resûlellah?”* diye sorunca, Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Çünkü, karısının sözü ve teşviki ile veli nimeti olan anasını darıltanları Cenab-ı Hak, cehennemnin şiddetli ateşi ile uzun müddet yakacaktır. Eğer sen Alkame'ye hakkını helal etmezsen, o da aynı azaba düşer olacaktır. Bari ben onu burada yakayım da cehennemnin o şiddetli azabından kurtulsun.”

Bunun üzerine evladına karşı şefkat ve merhamet dolu olan kadın: *“Yâ Resûlellah! Ben oğlum Alkame'ye hakkımı helal ediyorum, onun ne dünyada ne de ahirette yanmasına gönlüm razı olmaz.”* dedi.

İşte bir annenin evladına karşı olan şefkat ve merhameti.

Bunun üzerine H. Peygamber (s.a.v) Efendimiz, H. Bilal'i ve Selman-i Farisi'yi Alkame'nin evine göndererek, onun dilinin çözülüp çözülmediğini öğrenmelerini söyledi. Onlar Alkame'nin evinin önüne gelince; onun yüksek bir sesle kelime-i şehadet getirdiğini işittiler.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir defasında öfkeli bir şekilde üç defa: **“Yazıklar olsun o kimseye.”** dediler. Ashab-ı Kirâm: *“Kimdir o? Ey Allah'ın Resûlü”* diye sorunca, H. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular: **“Ana-babası veya bunlardan biri yanında ihtiyarladığı hâlde, Cennet'e giremeyip Cehennem'e giden kimseye.”**

Bir gün bir zat Resûlullah Efendimize gelerek şöyle dedi:

“Ey Allah'ın Resûlü! Ben annemin her türlü hizmetini görüyor ve ona

hürmette kusur etmiyorum. Acaba onun hakkını ödemiş oldum mu?” diye sorunca, Allah Resûlü şöyle buyurdular:

“Asla, sen annen ölsün diye ona hizmet ediyorsun, ama o senin büyümen ve muammer olman için sana hizmet ediyordu.”

Bu konudaki bazı hadîs-i şerifleri de dikkatinize sunmak istiyorum:

“Cennet kokusu beş yüz yıllık mesafeden duyulur. Ana-babasını Üzenler ve sılâ-i rahmi terk edenler bunu duyamaz.”⁹

“Ömrünün uzun, rızkının bereketli olmasını isteyen, ana-babasına iyilik etsin, sıla-ı rahmde bulunsun.”

“Allah indinde en faziletli amel, vaktinde kılınan namazdır, ana-babaya iyilik ve Allah yolunda cihad etmektir.” (Müslim)

“Üç kişinin duası kabul olur. Ana-babanın, mazlumun ve misafirin duası.” (Tirmizi)

“Ana-babanın duası, ilahi hicaba ulaşır, duaları kabul olur.” (İbn-i Mace)

“Ana-babanın çocuğuna ve mazlumun zalime olan bedduaları reddolmaz.” (Tirmizi)

“Kendinize, evladınıza ve malınıza beddua etmeyin! Duaların kabul olduğu bir saate rastlar da bedduanız kabul olur.” (Müslim)

“Ana-babasından biri hayatta olup da, onun rızâsını almayan ve onu küstüren kimse, Cehenneme girmeye müstehak olur.”

“Baba sevgisini koru. O sevgiyi kesip atarsan Allah da senin mutluluk ışığını söndürür.”

Ashâb-ı kiramdan biri: *“Yâ Resûlallah! Ana-baba, evlâtlarına zulmetseler de rızâlarını alamayan yine Cehenneme gider mi?”* diye sorunca; Hz Peygamber (s.a.v), üç defa: **“Evet zulmetseler de...”** diye buyurdular. (Beyhakî)

Buna göre, ana-baba evlâda haksızlık yapsalar ve ona zulmetseler bile, yine de evlat, onları üzmemeye, küstürmemeye çalışmalıdır. Ana-baba kötü bile olsa, yine onlarla iyi geçinmeli, ziyaretlerine gidilmeli, hiç olmazsa bazı vesilelerle hatırları sorulmalıdır. Onların günah olan emirleri yapılmaz ama, yine de onları üzücü söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Anne baba evladına Allah’a isyan etmesini, O’nun emirlerine karşı gelmesini isterse o zaman itaat edilmez.

“Anam-babam çok şefkatsiz, onlara nasıl itâ'at edeyim?” diyen bir kimseye, Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Anan seni dokuz ay karnında gezdirdi. İki yıl emzirdi. Seni büyütünceye kadar koynunda besledi ve sakladı, kucağında gezdirdi. Baban da seni büyütünceye kadar birçok zahmete katlandı. İdâre ve mâişetini temîn etti. Sana dînini, îmânını öğretti. Seni İslâm terbiyesi ile büyüttü. Şimdi nasıl olur da şefkatsiz olurlar? Bundan daha büyük ve kıymetli şefkat olur mu?”

Ana-baba çağırıldığı zaman herhangi bir işle uğraşırsan, hemen onu terk edip, derhal ana-babanın emrine koş! Anan-baban sana kızıp bağırırsa, onlara sen bir şey söyleme! Ananın-babanın duasını almak istersen, sana emrettikleri işleri çabuk ve güzel yapmaya çalış. Sana gücünmelerinden ve beddua etmelerinden kork! Sana darılır iseler, onlara karşı sert söyleme! Hemen ellerini öperek gazaplarını teskin et. Ananın-babanın kalblerine geleni gözet! Çünkü senin saadet ve felaketin, onların iki dudakları arasındadır. Anan-baban hasta ise, ihtiyar ise, onlara yardım et. Saadetini onlardan alacağın hayır duada bil. Eğer onları incitip, beddualarını alırsan, dünya ve ahiretin harap olur. Atılan ok tekrar geri gelmez. Onlar hayatta iken, kıymetini bil.

Yüce dinimiz İslâm, anne baba hakkına büyük önem vermiş ve onların meşru ve makul arzularını yerine getirmeyi evladın en büyük vazifesi saymıştır. Ancak, bir evlat, onların meşru olmayan isteklerini yapmamaktan dolayı mesul olmaz. Ana ve babası: “Eğer şu isteğimi yapmazsan, sana hakkımı helal etmem.” dese bile, onların bu sözü dikkate alınmaz. Çünkü Allah’ın emirleri, anne babanın hakkından önde gelir.

Bir ayette şöyle buyrulur:

“Biz insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Eğer onlar, seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Dönüşünüz ancak banadır. O zaman, size yapmış olduklarınızı haber vereceğim.”[10](#)

Peygamber Efendimiz (s.a.v) de **“Allah’a isyan olan yerde, (ana baba da olsa) mahluka itaat edilmez.”** diye buyurmuşlardır.

Evet, *“Hakk’ın hatırı âlidir, hiçbir şeye feda edilmez...”*

Sa’d b. Ebi Vakâs, annesine hürmet ve itaat eden biri idi. Müslüman olunca, annesi ona: *“Ey Sa’d! Bu yaptığın nedir? Ya sen bu yeni dinini bırakırsın ya da ben yemem, içmem ve sonunda ölürüm. Sen de benim yüzümden; 'anasının katili', diye*

ayıplanırsın." dedi.

Sa'd bin Ebi Vakkas: **"Anneciğim böyle yapma. İyi bil ki, ben bu dini bırakmam."** diye cevap verdi. Böylece iki gün iki gece bekledi. Annesi ne yedi ne içti. Bunun üzerine Sa'd bin Ebi Vakkas tekrar ona şöyle dedi: **"Vallahi anne, iyi bil ki, senin yüz canın olsa, bunlar birer birer çıksalar, ben yine de dinimden dönmem. İster ye, ister yeme. Artık sen bilirsin."** dedi. Oğlunun bu kararlılığı karşısında annesi direnmekten vazgeçti.

Bir müminin anne ve babası kâfir bile olsa, onlara karşı insanî vazifesini yapmalı ve hürmette kusur etmemelidir. İslam alimleri, kâfir bile olsa anne ve babaya nafaka vermenin vacip olduğunu söylemişlerdir.

Bir ayette mealen şöyle buyrulur:

"Sizinle din hususunda muharebe etmemiş, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış olanlara iyilikle, adaletle muamele etmenizden Allah sizi men etmez. Çünkü Allah, adalet yapanları sever."[11](#)

Esmâ Binti anlatıyor: "Henüz müşrik olan annem yanıma geldi. Hz. Peygamber'e (s.a.v): *"Annem yanıma geldi, benimle (görüşüp konuşmak) arzu ediyor, anneme iyi davranayım mı?"* diye sordum. **"Evet, ona gereken hürmeti göster."** diye buyurdular.

Buna göre Müslüman olan bir anne baba ne kadar günahkar olursa olsun onlara saygı ve hürmette kusur etmemek, maddî ve manevî ihtiyaçlarını temin etmek lazımdır. İtaat etmek ayrıdır, isyan etmemek ayrıdır. Allah-u Teâlâya isyan olmadıkça anne-babaya mutlak itaat emredilmiştir. Allah'ın emirlerine aykırı olan isteklerine ise uyulmaz. Ama isyan da edilmez. Bu istekleri yerine getirilmez ve sessiz kalınır ve hürmet göstermeğe devam edilir. Kalpleri çeviren Allah'tır. Ona iltica etmek gerekir. Çocukların anne babalarına gösterdikleri bu sevgi, saygı ve hürmet onların kalplerinin yumuşamasına yol açabilirler. Hedef ve gaye onları kazanmak olmalıdır.

Dinimiz teyze ve dayıyı anne yerinde, hala ve amcağı da baba yerinde kabul etmiştir. Bu sebeple onlara hürmet ve saygı anne babaya yapılmış gibi kabul edilmiştir.

Burada anneye yapılan hizmetin mükafatını ortaya koyan şu ibretli kıssayı dikkatinize sunmak istiyorum:

Hızır bir gün, Allah'a şöyle niyazda bulunmuş: **"Allah'ım, cennette sonsuza kadar benim komşum olacak kimseyi çok merak ediyorum. Bana onun kim**

olduğunu bildirir misin?"

Cenab-ı Hak, Hz. Musa'ya: "**Sana cennette komşun olacak kişi falanca kasaptır.**" diye buyurmuş.

Hz. Musa bu duruma çok şaşırılmış. Çünkü o, komşusunun başka bir peygamber veya ermiş bir zat olabileceğini düşünüyordu. "*Acaba bu kişi, yapmış olduğu hangi amelinden dolayı, bir peygambere komşu olmaya layık olmuş?*" diyerek, onu görmek üzere sorarak dükkanına gelmiş. Dükkada orta yaşlı ve orta boylu bir adam varmış. Müşterileriyle sohbet eden kasap, Hz. Musa içeri girince, "*hoş geldiniz*" demiş.

Adamın tatlı dilli ve güler yüzlü oluşu nedeniyle Hz. Musa kendi kendine: "*Acaba güler yüzlü ve tatlı dilli oluşu sebebiyle mi bana komşu olmayı hak etti.*" diye düşünmüş.

Kasap eti tartarken hak geçmesin diye o kadar titiz davranıyormuş ki, Hz. Musa bu defa: "**Demek ki, ölçüde çok adaletli olduğu için bunu hak etti.**" diye düşünmüş. Hz. Musa'nın yabancı olduğunu öğrenen kasap, onu misafir etmek istediğini söylemiş. O da adamın teklifini kabul etmiş. Akşam kasabın evine gelince, kasap misafiri için çok güzel bir sofraya hazırlamış ve onu çok iyi bir şekilde ağırlamış. Hz. Musa bu kez: "**Demek ki, cömertliğinden dolayı bana komşu olmayı hak etti.**" diye içinden geçirmiş.

Kasap: "*Benim yapmam gereken bir işim var, birazdan dönerim.*" diyerek, misafirinden müsaade alarak dışarı çıkar. Adam biraz sonra döndüğünde Hz. Musa onun nereye ve ne için gittiğini sorar: O da:

"Benim çok yaşlı bir annem var. Babamın ölümünden sonra felç geçirdi. Ben, evleneceğim kimse belki onunla yeterince ilgilenemez düşüncesiyle evlenmedim. İşten döndüğümde onun zaruri ihtiyaçlarını temin ediyorum. Annem çok sakin bir kadındır, fazla konuşmaz. Bir duası vardır sürekli olarak onu mırıldanır."

Hz. Musa: "*Annen nasıl dua eder?*" diye sorar. Misafirinin Hz. Musa olduğunu bilmeyen kasap gülümseyerek şöyle der: "*Gerçi, pek olacak şey değil amma, annem daima bana şöyle dua eder: 'Evladım ben senden razıyım. İnşallah, cennette Hz. Musa'ya komşu olursun.'* Ben kim, büyük bir peygambere komşu olmak kim?"

Bu manzara karşısında çok duygulanan Hz. Musa: "**İnşallah Allah, annenin duasını kabul edecektir.**" der ve oradan ayrılır.

Eğer kişinin ana babası vefat etmiş ise, onları daima hayırla yad etmeli, makul olan vasiyetlerini yerine getirmeli, dostlarıyla ilişkisini devam ettirmeli, sadaka vermeli, namazlardan sonra dua edip, sevaplarını onların ruhlarına bağışlamalıdır. Bir mümin duada yalnız kendi nefsi için değil, ana babası ve diğer bütün müminler için mağfiret

dilemelidir. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Ey Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla.”[12](#)

Peygamber Efendimiz de (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Ana-babasına asi olan, vefatlarından sonra, onlar için dua etse, Allahü Teâlâ, onu, ana-babasına itaat edenlerden yazar.” (*İbni Ebiddünya*)

“Bir kimse, anasına, babasına, büyü annesine ve büyük babasına dua etmeyi terk edecek olursa, o kimsenin rızkı kesilir.”

Ayrıca bir evlat, sevabı onlara bağışlamak üzere oruç tutmalı ve hacca gitmelidir. Âlimlerin kısm-ı ekserisi ana-baba için hac caizdir demişlerdir. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

“Ölmüş ana-babası adına hac edene, hem kendi hem de ana-babası için hac yapmış sevabı verilir. Ana-babasının ruhuna müjde verilir.” (*Dare Kutni*)

Ana-babanın kabirlerini ziyaret edip Kur'an-ı Kerim okumalı. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

“Ana-babasının veya birinin kabrini ihlasla ve mağfiret umarak ziyaret eden, kabul olmuş bir hac sevabı alır ve bunu âdet edinenin kabrini de melekler ziyaret eder.” (*Hakim*)

Onların kabirlerini Cuma günleri ziyaret etmeli. Peygamber Efendimiz (s.a.v):

“Ana-babanın kabrini, Cuma günleri ziyaret edenin günahları affolur, haklarını ödemiş olur.” (*Tirmizi*)

buyurarak bu hakikatı ifade etmiştir.

Eğer bir kişinin ana veya babası kendisinden razı olmadan vefat etmiş, hakkını helal etmemiş ve hatta beddua etmiş ise, bundan dolayı tevbe istiğfar edip, onlar için hayırlı işler yapmalı, yaptığı hayır ve hasenatın sevabını onlara bağışlamalıdır. Bu hal onların ruhlarını memnun eder ve inşallah günahlarının affına vesile olur.

Anne Babanın Evladına Karşı Vazifeleri

Evladın anne babaya karşı vazifeleri olduğu gibi, anne babanın da çocuklarına karşı birçok vazifeleri vardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz.

1. Ana-baba çocuklarına Ahmed, Mehmed, Mahmûd, Ayşe, Fatma ve Zeynep gibi güzel isimler koymalıdır. Allahü Teâlâ, **“Habibiminisimde olan Müslüman’a azâb etmeye haya ederim.”** buyurdu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) de **“Üç oğlu olup da birine benim adımı vermeyen, cahillik etmiş olur.”** diye buyurmuşlardır. *(Taberânî)*

2. Çocuklarına Kur'ân-ı Kerîm okumasını öğretmeli ve onun emir ve yasaklarını anlatmalıdır.

3. Çocuklarını helâl rızık ile beslemelidirler.

4. Çocuklarını yedi yaşından itibâren namaz kılmaya alıştırmalıdır.

5. Her Müslüman'a farz olan ilmi, çocuklarına öğretmelidirler.

6. Çocuklarına iyilik ve ihsanda bulunmalıdırlar. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar:

“Evlâdınıza ikram edin, ana-babanın sizde hakkı olduğu gibi, evlâdınızın da sizde hakkı vardır.” Ve “Hediye verirken çocuklarınızın arasında eşitliğe riâyet edin.” *(Taberânî)*

7. Ana baba çocuklarını Kur'an ve İslâm ahlakı ile terbiye etmelidirler. Zira, Peygamber Efendimiz (s.a.v)

“Çocuğu güzel terbiye etmek, evlâdın baba üzerindeki haklarındandır.”

buyurarak bu hakikatı ifade etmişlerdir.

“Hepiniz, bir sürünün çobanı gibisiniz. Çoban sürüsünü koruduğu gibi, siz de evinizde ve emriniz altında olanları Cehennemden korumalısınız! Onlara Müslümanlığı öğretmelisiniz! Öğretmezseniz, mes'ûl olursunuz.” (Müslim)

Allah'ın hukukunu ve kul hakkını, helal ve haramı öğretmek de anne-babanın vazifelerindedir. Bu bakımdan ana babanın evladına karşı en birinci vazifesi imana ve ibadete ait hakikatleri onun ruh ve kalbinin en derin köşelerine kadar naksetmektir. Tâ ki, insî ve cinnî şeytanların eli oralara kadar uzanıp evladın iman ve itikadını ifsat etmesin. Bunun için iman ve ibadete ait eserleri okumalarını çocuklara tavsiye ve telkin etmek gerekir. Tâ ki, ilimde, irfanda ve fazilette daima yükselsinler. Hatta bu tehlikeli asırda bu iman ve ubudiyete ait hakikatleri yaşayıp, yaşatmak vücut derecesinde zaruridir.

Sonra çocuğa kahramanlık ve cesaretin önemini ve bir fazilet olduğunu anlatmak lazımdır ki, karşısına çıkan engelleri, zorlukları cesaret ve metanetle aşabilsin. Böyle maneviyatı sağlam, faziletli gençlerden teşekkür eden milletler elbette her zaman payidar olur ve yaşarlar.

İnsanların yegâne kurtarıcısı, içtimai nizamın temeli, saadet-i beşeriyenin muhafızı ve muaşeret-i medeniyetin temeli güzel ahlaktır. Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurur:

“Hiçbir ana baba evladına güzel ahlaktan daha büyük bir miras bırakamaz.”

Güzel ahlâk, başlı başına bir ilimdir ki; tahsili çocukluk ve gençlik çağında başlar. Bu zamanda bir taraftan onun maddî vücudu gelişirken, bir yandan da fikir ve karakteri inkişaf eder.

İnsan, ilim ve irfan ile ne kadar yükselirse yükselsin, güzel ahlâktan mahrum ise, bir gün hüsrana uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. İnsan, ancak güzel ahlâk ile kemal bulur, onun ile sevilir ve itibar görür. Bu bakımdan anne babanın evladına karşı olan vazifelerini hakkıyla yerine getirmeleri için güzel ahlâkı bütün şubeleriyle yaşamaları ve bu noktada çocuklarına örnek olmaları icabeder. Evlatlarına evvela güzel isim vermek, güzel terbiyeyle büyütmek, başta Allah korkusu, istikamet, iffet, takva, tevazu, hilm ve şecaat gibi güzel ahlakın önemini anlatmak gerekir. Malumdur ki, her insanın yaratılışında iyiye ve kötüye, hidayet ve dalalete kabiliyet mevcuttur. Şayet o ruh, dini terbiye ve güzel ahlâkla ıslah edilmezse sefahet, işret, fık ve fücür gibi bayağı hislerin ve şehvanî arzuların tesiriyle hayvandan aşağı bir

derekeye düşer. Dünyada rezil, rüsvay olduğu gibi ahirette azab-ı İlahiye maruz kalır.

Ana ve baba çocuklarına karşı yapılması gereken vazifeleri ihmal ederlerse, şefkat ve muhabbetle büyüttükleri evlatlarının hem dünyasını hem de ahiretlerini yıkmış olurlar.

Bediüzzaman Hazretleri kendi hayatını örnek vererek çocuk terbiyesinde annenin önemini şöyle ifade eder:

“Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zâtlardan ders aldığım halde, kasem ediyorum ki; en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi merhum vâlidemden aldığım telkinat ve manevî derslerdir ki; o dersler fitratımda, âdeta maddî vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini, aynen görüyorum. Demek bir yaşımdaki fitratıma ve ruhuma, merhum vâlidemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşımdaki gördüğüm büyük hakikatler içinde birer çekirdek-i esasiye müşahede ediyorum.” [13](#)

Dipnotlar:

[1](#) İsra Suresi, 17/23.

[2](#) En'âma Suresi, 6/151.

[3](#) Bakara Suresi, 2/215.

[4](#) Mektubat.

[5](#) Mektubat.

[6](#) Lokman Suresi, 31/14-15.

[7](#) Ahkaf Suresi, 46/15.

[8](#) Lem'alar.

[9](#) Tebarânî.

[10](#) Ankebut Suresi, 29/8.

[11](#) Mümtehine Suresi, 60/8.

[12](#) İbrâhim Sûresi, 14/41.

[13](#) Lem'alar.